

สรุป และอภิปรายผล

สรุป

การวิเคราะห์บทบาททางเพศในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ไทยครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากวงการวิชาการของประเทศไทยยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อโทรทัศน์ และถึงแม้จะมีการวิเคราะห์รายการรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีในปี 2537 (ปัญญา รักแตงาม, 2538) แต่ก็ยังไม่มียงานวิจัยรายการโทรทัศน์ประเภททอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ซึ่งเป็นรายการสำหรับผู้ชมทั่วไปไม่จำกัดเพศ รวมทั้งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ยังนิยมผลิตรายการประเภทนี้กันอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน (2540-2541) ดังนั้นการสรุปผลการวิเคราะห์ครั้งนี้จะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อตอบคำถามในเรื่องบทบาทของสื่อโทรทัศน์สื่อของมวลชนที่มีต่อความเคลื่อนไหวของบทบาททางเพศกับผู้หญิงไทย

การสรุปผลการวิเคราะห์บทบาททางเพศในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ไทยจำนวน 14 รายการซึ่งมีรายการทอล์คโชว์ 8 รายการ และรายการวาไรตี้โชว์ 6 รายการ โดยจะนำเสนอไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อแรก คือ ทำการศึกษาเนื้อหาที่อยู่ในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เนื้อหาเพื่อการพัฒนาสตรี 3 ระดับ และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเพศ ดังจะสรุปผลได้ดังนี้

1. เนื้อหา

1.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีระดับคุณลักษณะส่วนตัว ระดับครอบครัว และระดับโลกภายนอก

สรุปภาพรวมได้ว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีระดับโลกภายนอกในเรื่องการเมืองมีปริมาณความถี่ในการนำเสนอมากที่สุด รองลงมาคือระดับครอบครัวในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในฐานะคนรัก และสำหรับระดับคุณลักษณะส่วนตัวในเรื่องหน้าที่การงานของสตรียังอยู่ในลำดับที่ 3 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลสรุปของการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์สำหรับสตรีในปี 2537 พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงอันดับความถี่ของการนำเสนอเนื้อหาเพื่อ

การพัฒนาสตรีระดับครอบครัวและระดับคุณลักษณะส่วนตัว กล่าวคือ สำหรับรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์นั้นเนื้อหาในระดับครอบครัวถูกนำเสนอบ่อยครั้งกว่าระดับคุณลักษณะส่วนตัว ในขณะที่รายการเพื่อสตรีนั้นเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในระดับคุณลักษณะส่วนตัวถูกนำเสนอมากกว่าระดับครอบครัว ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า รายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์สนับสนุนให้สตรีมุ่งความสนใจไปสู่โลกภายนอก และบุคคลรอบข้างตัวเอง มากกว่าการให้ความสำคัญเพียงตนเองเท่านั้น

จากเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสตรีในเรื่องการเมืองที่กล่าวว่ามี การนำเสนอบ่อยครั้งที่สุดนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจุบันสังคมไทยเริ่มมีความสนใจที่จะเรียกร้องให้ผู้หญิงได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อสำรวจลึกลงไปถึงฐานะของสตรีในรายการที่นำเสนอเรื่องการเมืองเหล่านั้น ผู้วิจัยยังพบว่า บทบาทสตรีในแวดวงการเมืองยังคงอยู่ในฐานะผู้ชม หรือผู้ฟัง มากกว่าในฐานะของผู้กระทำ ดังจะเห็นได้จากปริมาณความถี่ในการนำเสนอผู้หญิงซึ่งมีส่วนร่วมโดยตรงกับการเมืองเพียง 3 ครั้งจากปริมาณความถี่ทั้งหมด 32 ครั้ง (หน้า 55) ซึ่งในกรณีของรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีนั้นปรากฏผลว่าโลกภายนอกที่สตรีได้เปิดกว้างออกไปนั้น เป็นการเปิดไปสู่โลกของศิลปะวัฒนธรรมมากที่สุด ขณะที่การเปิดโลกการเมืองค่อนข้างน้อย (หน้า 55)

ในเรื่องการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสตรีระดับคุณลักษณะส่วนตัว รายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ได้แสดงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างผู้หญิงกับหน้าที่การงาน เพราะเป็นหัวข้อที่ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง และปรากฏแทรกอยู่ในเนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีทั้ง 3 ระดับเสมอ ผลเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า มีความเปลี่ยนแปลงในบทบาทสตรีไทยในทางเศรษฐกิจ ซึ่งแต่เดิมผู้หญิงไทยก็มีบทบาททางเศรษฐกิจมาตลอดแต่เป็นเศรษฐกิจระดับครอบครัว ดังเช่นงานวิจัยของมูกเน่ (Mougne, 1984) ฟงศ์ไพจิตร (Phongpaichit, 1982) และลอไร (Lauro, 1974 อ้างถึงใน เครี วิคเตอร์ และนภาพกรณ์ หะวานนท์, 2538: 5) ที่พบตรงกันว่า ตามธรรมเนียมปฏิบัติโดยทั่วไปแล้ว ภรรยาจะเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการงบประมาณของครัวเรือน เธอจึงมีอิสระและอำนาจทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือน ทว่าในปัจจุบันสตรีให้ความสนใจในเรื่องเศรษฐกิจระดับภายนอกครอบครัว นั่นคือ สตรีที่มีอาชีพการงานย่อมมีอนาคตที่ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาททางเพศในสังคมไทยซึ่งไม่ค่อยกีดกันสตรีที่จะทำงานหาเงินเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอิสลาม

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์สำหรับสตรีในปี 2537 นั้นได้ชี้ให้เห็นถึงการละเลยในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องการศึกษา และสิทธิสตรี ดังนั้นผลสรุปจากการวิจัยครั้งนี้จึงขออ้างถึงเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่าปัจจุบันรายการโทรทัศน์ประเภททอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์

ในปัจจุบันได้มีการบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวกับการศึกษาซึ่งนำเสนอโดยแซกรับเชิญที่เป็นสตรี  
อย่างไรก็ดีเนื้อหาที่จะให้ประโยชน์โดยตรงแก่สตรี เช่น การศึกษา เรื่องสิทธิสตรีนั้น ยังมี  
ปรากฏน้อยมาก หรือไม่มีปรากฏในรายการใดเลย แต่มีเพียงเนื้อหาที่มุ่งจะให้บทบาทหน้าที่ที่  
เพิ่มขึ้นมากกว่า เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่ การงาน เป็นต้น

## 1.2. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ

สรุปภาพรวมได้ว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทั้งเพศหญิงและเพศชายมีปริมาณ  
หัวข้อมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจาก รายการโทรทัศน์ประเภททอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์นั้นมีใช้  
รายการที่ไม่มีเพศ แต่เป็นรายการที่ดูได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย รวมทั้งยังเน้นที่จำนวนของผู้ชม  
กลุ่มเป้าหมายไม่เจาะจงเพศใดเพศหนึ่งเป็นการเฉพาะ ดังนั้นเนื้อหาที่นำเสนอจำเป็นต้องดึงดูด  
ความสนใจของผู้ชมจำนวนมากไม่มีการแบ่งเพศของผู้ชม ซึ่งได้เหตุผลสนับสนุนจากผลการ  
ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการรูปแบบปกิณกะบันเทิงทางโทรทัศน์ไทยในพ.ศ.  
2532-2535 ที่พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในรายการประเภทดังกล่าวนั้นจะมีความหลากหลาย  
และเปิดกว้าง เพราะผู้ชมต้องการหาความบันเทิงจากสื่อมวลชนเพื่อการหลีกเลี่ยง (Escape) จาก  
สภาพปัญหาที่ต้องเผชิญอยู่ ฉะนั้นถ้าคนดูมากก็จะทำให้ขายโฆษณาได้มากรายการก็อยู่ได้ ดัง  
นั้นความต้องการปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของผู้ผลิตรายการในลักษณะนี้ก็อาจใช้เป็นเหตุผล  
สำหรับผลสรุปที่ว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องประเด็นสตรี เช่น การถูกข่มขืน การถูกเลือกปฏิบัติตาม  
เพศ การถูกทารุณกรรม จึงถูกนำเสนอน้อยที่สุดเพียง 2 หัวข้อ ทั้งนี้อาจมีเหตุผลอีกข้อหนึ่ง  
ร่วมด้วยนั่นคือ เนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นสตรีนั้นเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยการนำเสนอเนื้อหาแบบ  
เผชิญหน้า (Critical) ฉะนั้นตอนนี้จึงยังไม่เป็นที่สนใจของผู้ผลิตรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้  
โชว์ในเมืองไทย นั่นอาจเป็นเพราะ ผู้ชมไม่ต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหาประเด็นสตรีนี้ ซึ่ง  
จากการสัมภาษณ์ทัศนะผู้รับโทรทัศน์ 182 คน (กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 138) ได้ให้  
ทัศนะต่อการรายงานข่าวข่มขืนผ่านสื่อมวลชนในทางลบมากกว่าทางบวก กล่าวคือ ส่วนใหญ่ไม่  
เห็นด้วยกับวิธีการนำเสนอข่าวข่มขืนอย่างที่กำลังเป็นอยู่ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น หลัง  
จากเสนอข่าวแล้วทำให้เกิดการเลียนแบบ เนื่องจากเวลารายงานทำให้ผู้กระทำผิดดูเหมือนวีร  
บุรุษ ผู้อ่านอ่านแล้วรู้สึกหดหู่ กลัว และเครียด

วัตถุประสงค์ข้อที่สองของการวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาวิธีการนำเสนอรายการทอล์คโชว์  
และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ไทยอันประกอบด้วย ปริมาณตัวละคร ลักษณะสุนทรียะทางเพศของ  
รายการ ฉาก พิธีกรและผู้ช่วยพิธีกร แซกรับเชิญและผู้ร่วมรายการ ดังจะสรุปผลได้ดังนี้

## 2. วิธีการนำเสนอรายการ

2.1. ปริมาณตัวละครที่ปรากฏบนจอในรายการกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีจำนวนตัวละครเพศชายมากกว่าตัวละครเพศหญิง ซึ่งเหมือนกับผลสรุปของปริมาณพิธีกร และผู้ช่วยพิธีกร รวมทั้งปริมาณแขกรับเชิญ และผู้ร่วมรายการเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบตัวละครเพศกึ่งชายหญิง หรือ กระเทย เพิ่มขึ้นอีกเพศหนึ่ง ในขณะที่ตัวละครเพศกึ่งหญิงชาย หรือ ทอมบอยไม่มีปรากฏ

2.2. จากตารางที่ 7 ลักษณะรายการกลุ่มตัวอย่างที่มักถูกรับรู้ว่าเป็นรายการที่ไม่มีเพศ หรือไม่มีสุนทรียะทางเพศนั้น เมื่อวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวกับการนำเสนอรายการแล้วกลับพบว่า จากรายการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 14 รายการเป็นรายการที่มีสุนทรียะทางเพศถึง 13 รายการ และพบว่ารายการที่มีสุนทรียะแบบสตรีเพศนั้นมีจำนวนมากที่สุดเนื่องจากธรรมชาติของรายการปกิณกะบันเทิง หรือ ทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์นั้นมุ่งเน้นการนำเสนอความบันเทิงจากวงการบินบันเทิงมากกว่าการเสนอสาระข่าวสาร ส่วนรายการที่ไม่มีสุนทรียะแบบเพศใดเลยจะเป็นรายการที่ไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากขาดบุคลิกที่เด่นชัดของรายการ ในที่นี้คือ รายการ 11 สนทนา

2.3. จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่าจากในรายการที่เป็นตัวแทนของพื้นที่ของเพศชายได้รับการนำเสนอบ่อยครั้งที่สุด ทั้งในรายการที่มีสุนทรียะทางเพศแบบบุรุษเพศ และแบบสองเพศที่มีแบบสตรีเพศมากกว่าบุรุษเพศ ในทางตรงกันข้ามจากในรายการที่เป็นตัวแทนของพื้นที่ของเพศหญิงไม่มีปรากฏเลย แม้แต่ในรายการที่มีสุนทรียะแบบสตรีเพศ เช่นนี้เป็นเพราะธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสาธารณะ ซึ่งพื้นที่ที่เป็นสาธารณะนั้นถูกครอบครองโดยเพศชาย ดังนั้นตัวละครที่ปรากฏตัวในสื่อสาธารณะเช่นโทรทัศน์นี้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ภายนอก หรือลักษณะทางอารมณ์ หรือความสามารถให้อยู่ในบทบาทของเพศชายจึงจะเป็นที่ยอมรับ ดังตัวอย่างเช่น พิธีกร และผู้ช่วยพิธีกรหญิงจำนวน 11 คนจาก 13 คน ที่แสดงบทบาททางเพศในรายการเป็นเพศชายผสมกับเพศหญิง ในตารางที่ 17

2.4. จากการศึกษา พิธีกร และผู้ช่วยพิธีกร สามารถสรุปผลได้ดังนี้ ในด้านปริมาณจำนวนพิธีกร และผู้ช่วยพิธีกรที่ปรากฏในรายการเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อีกทั้งยังพบผู้ช่วยพิธีกรที่เป็นเพศกึ่งชายหญิงอีก 1 คน ดังตารางที่ 17 พิธีกรและผู้ช่วยพิธีกรชายที่รับบทบาทเป็นตัวละครสำคัญจะแสดงบทบาทเพศในรายการแบบเพศชายทั้งทางรูปลักษณ์ภายนอก ลักษณะทางอารมณ์ และความสามารถ ส่วนพิธีกรหญิงที่รับบทบาทตัวละครสำคัญจำเป็นต้องแสดงบทบาททางเพศแบบผสมกันทั้งเพศชายและเพศหญิงโดยผ่านจากรูปลักษณ์ภายนอก หรือ ลักษณะทางอารมณ์ หรือความสามารถ ซึ่งอาจตีความได้ว่า ถ้าผู้หญิงต้องการเพิ่มความ



ต้นฉบับไม่มีหน้า

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถูกนำเสนอมากกว่าอาชีพบริการ ดังนั้นสรุปได้ว่าสื่อโทรทัศน์ยังคงทำหน้าที่สะท้อนความเป็นจริงที่ว่า อาชีพนักบริหารส่วนใหญ่เป็นของเพศชาย อีกทั้งยังแสดงบทบาทที่ก้าวหน้าต่อการพัฒนาสตรีในเรื่องอาชีพอีกด้วย

สำหรับเรื่องฐานะของสตรีในรายการโทรทัศน์ของผู้หญิงจากการวิจัยครั้งนี้ได้ผลสรุปที่แตกต่างไปจากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของสตรีในนิตยสาร (อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโมษิต, 2529) และในหนังสือพิมพ์รายวัน (ชนัญชี่ กาญจนอุไรโรจน์, 2538) ซึ่งผู้หญิงมีภาพเป็นเพียงวัตถุทางเพศ เป็นเหยื่อ และผู้ถูกกระทำ กล่าวคือ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ฐานะของสตรีในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ครั้งนี้พบว่า ผู้หญิงกลับกลายมาเป็นผู้กระทำ ผู้นำเสนอประเด็นความคิด มากกว่าอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำ อย่างไรก็ตามผู้ชายก็ยังคงรักษาฐานะของผู้กระทำไว้เช่นเดิม

## อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์บทบาททางเพศผ่านเนื้อหา และวิธีการนำเสนอ ในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ไทยครั้งนี้ ทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประการดังต่อไปนี้

### 1. ลักษณะทางเพศของรายการ

จากการวิเคราะห์บทบาททางเพศในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ไทยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารายการประเภทดังกล่าวมิได้เป็นรายการที่ไม่มีเพศ ดังที่ตั้งข้อสังเกตไว้ในบทที่ 1 แต่เป็นรายการแบบเพศหญิงดูได้เพศชายดูดี ซึ่งมีความแตกต่างกันตรงที่ รายการที่ไม่มีเพศจะมีเนื้อหาที่ขาดความน่าสนใจ และ/หรือ ขาดบุคลิกที่ชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหาหนึ่งๆ ซึ่งหมายถึงรายการที่ไม่ได้รับความนิยมจากผู้ชมมากนัก ส่วนรายการแบบเพศหญิงดูได้เพศชายดูดีนั้นเป็นรายการที่อาจจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเพศหรือไม่เกี่ยวข้องก็ได้ แต่ที่สำคัญจะต้องมีวิธีการนำเสนออย่างมีสุนทรียะทางเพศที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นแบบสตรีเพศ บุรุษเพศ หรือทั้งสองเพศควบคู่กันเพื่อเพิ่มความน่าสนใจของเนื้อหา และดึงดูดผู้ชม เหตุเป็นเพราะปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลที่จะควบคุมองค์ประกอบทุกองูของรายการ ดังเช่นการอภิปรายในงานวิจัยของศิริพงษ์ สุทธิโยธิน (2535) เรื่องกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการรูปแบบปกิณกะบันเทิงได้ยืนยันว่า “ปัจจุบันลักษณะของรายการโทรทัศน์ประเภทนี้เป็นงานศิลปะแบบยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernist Culture) ที่เน้นรูปแบบการนำเสนอรายการเพื่อสร้างความตื่นตาตื่นใจ ความเร้าใจมากกว่าเน้นเนื้อหา ซึ่ง โฟคอลลท์ (Focault)(Connor, 1989) ได้อธิบายว่าลักษณะของมนุษย์ยุคหลังสมัยใหม่จะย้ายจุดสนใจจากเนื้อหา มาอยู่ที่รูปแบบ...” ดังนั้นถ้าผลผลิตออกมาแล้วผู้

ชมไม่นิยมรายการนั้นก็ขายโฆษณาไม่ได้ เมื่อผู้สนับสนุนรายการมีน้อยผู้ผลิตรายการก็ขาดทุนจนเป็นอันต้องยุบรายการในที่สุด

## 2. บทบาทของสื่อในการพัฒนาสตรีผ่านเนื้อหารายการ

จากการสรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อการพัฒนาสตรีในรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์พบว่า รายการประเภทนี้เปิดโอกาสผู้หญิงได้รับรู้ข่าวสาร และแสดงเจตนาarmiที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเดิมเป็นเรื่องสำหรับเพศชายเท่านั้น และเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาเรื่องการเมืองในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีในปี 2537 (ปัญญา รักแตงาม, 2538) จะเห็นว่าผู้หญิงมีโอกาสน้อยกว่าในการรับรู้ความเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่นนี้แสดงให้เห็นว่ารายการทอล์คโชว์และวาไรตี้โชว์ได้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมของสตรีเพื่อจะมีบทบาททางเพศแบบใหม่ที่ก้าวหน้าและพัฒนากว่าบทบาททางเพศตามแบบฉบับเดิม แต่ยังคงมีขีดจำกัดสำหรับผู้หญิงตรงที่ ผู้หญิงยังมีสถานะเป็นผู้ติดตามดู (Spectator) มากกว่าจะมีส่วนร่วมโดยตรง (Active Person)

ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวกับครอบครัวนั้นรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ยังหลีกเลี่ยงที่จะสะท้อนความเป็นจริงในเรื่องของปัญหาครอบครัว เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ซึ่งปัจจุบันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก และเป็นเนื้อหาที่สื่อสิ่งพิมพ์นำเสนออยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร

จุดร่วมในเรื่องเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสตรีในระดับคุณลักษณะส่วนตัวในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรี และรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ก็คือ ประการแรกเนื้อหาที่สะท้อนบทบาททางเพศของผู้หญิงไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัดและเป็นไปอย่างต่อเนื่องก็คือ เรื่องของหน้าที่การงาน ซึ่งในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีนั้นจะสะท้อนความเป็นจริงในเรื่องนี้ได้เข้มข้นเท่ากับรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ และจุดร่วมในประการที่สองคือ เรื่องเนื้อหาความเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี และสิทธิสตรีนั้น ยังคงขาดหายไปและไม่ได้รับความสนใจแม้แต่นำมากล่าวถึงในรายการทั้งสองประเภท

## 3. วิธีการนำเสนอของสื่อกับการพัฒนาความเสมอภาคระหว่างเพศ

จากผลการศึกษาองค์ประกอบในวิธีการนำเสนอรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ พบว่า สื่อประเภทนี้ไม่มีบทบาทในการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศหญิง และชาย เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ กัลเกอร์(1981) ที่ศึกษาสตรีกับสื่อในเรื่องโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกัน

แล้วพบว่า ภาพสะท้อนของสตรีในสื่อมวลชนส่วนมากมีลักษณะแนวเดียวกัน คือ ภาพสะท้อนในคำถ้อยแถลงและคงไว้ซึ่งสภาพที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ก็ปรากฏผลออกมาใน จาก ปริมาณตัวละคร บทบาทในรายการ สถานะในรายการ อาชีพ เป็นต้น กัลเกอร์(1981) จึงได้สรุปไว้ว่า ภาพสะท้อนของสตรีในสื่อต่างๆจึงอยู่ในขอบเขตจำกัด มีบทบาทเฉพาะในบ้านและครอบครัว และถูกถ่ายทอดออกมาให้ด้อยกว่าบุรุษ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

และจากการที่ผู้วิจัยนำวิธีการนำเสนอมาร่วมศึกษาในครั้งนี้ซึ่งถือเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อโทรทัศน์และสตรีชิ้นแรกที่มีการศึกษาวิธีการนำเสนอร่วมด้วย จึงทำให้ทราบถึงเหตุผลที่สื่อประเภทนี้ไม่สามารถสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศได้ นั่นก็คือ เพราะธรรมชาติของสื่อที่วิธีการนำเสนอจำเป็นต้องเน้นหนักไปในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบทบาทเพศชาย ไม่ว่าจะเป็นฉากที่แสดงพื้นที่ที่เป็นสาธารณะของเพศชาย บทบาทเพศชายที่พิถีพิถัน และผู้ช่วยพิถีพิถันต้องผสมผสานกับบทบาทเพศของตน

เมื่อมองถึงเรื่องการส่งเสริมความก้าวหน้าและพัฒนาสตรีจากสื่อต่างๆนั้นจะพบว่ารายการโทรทัศน์โดยเฉพาะรายการทอล์คโชว์และวาไรตี้โชว์ที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายคู่กันนั้นเป็นสื่อที่สนับสนุนการพัฒนาบทบาทของผู้หญิง มีความน่าพอใจในด้านปริมาณเนื้อหา แต่ยังไม่น่าพอใจในด้านคุณภาพของเนื้อหา และวิธีนำเสนอ เช่น รายการโทรทัศน์สำหรับสตรี ที่ช่วยเปิดโลกภายนอกให้กับสตรีแต่ยังคงเป็นเรื่องเบาๆเพื่อให้เหมาะกับบทบาทสตรีเพศตามแบบฉบับอย่างเรื่องศิลปะวัฒนธรรม ในรายการทอล์คโชว์และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์ ก็ช่วยเปิดโลกภายนอกในเรื่องหนักๆอย่างเรื่องการเมืองแต่ยังคงให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในฐานะผู้อยู่ในวงการเมืองน้อยเหลือเกิน ทั้งๆที่ในความเป็นจริงจะเห็นได้ชัดว่า ปัจจุบันผู้หญิงเริ่มเข้ามาสู่วงการการเมืองมากขึ้น เช่น ผู้สมัครลงรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต และสภากรุงเทพมหานครในปี 2541 เป็นต้น หรือแม้แต่ละครโทรทัศน์ในปัจจุบันที่นิยมให้ตัวละครสตรีเป็นตัวเอกซึ่งมีการพัฒนาบทบาทอยู่ตลอดเวลา แต่ตัวเอกดังกล่าวก็มักได้รับจุดจบที่เลวร้าย หรือต้องยอมแพ้ฝ่ายชาย เช่น อีสาดาวเรือง เป็นต้น

ในอนาคตสถานการณ์ดังกล่าวอาจจะมีความเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่น ในกรณีของรายการเพศหญิงทางโทรทัศน์ ซึ่งในคอลัมน์ “โทรทัศน์” ของหนังสือพิมพ์จุดประกายรายวัน ประจำวันเสาร์ที่ 14 มีนาคม 2541 ในบทความเรื่อง “แนวโน้มรายการผู้หญิง พยายามฉีกเปลือกสู่แก่นสาระ” ได้กล่าวถึงแนวโน้มรายการผู้หญิงที่กำลังขยับตัวโดยหันมาเน้นวิสัยความคิดมากกว่าเปลือกนอก หรือความสวยงาม หลายรายการได้ปรับเปลี่ยนประเด็นและวิธีการนำเสนอ ซึ่งมีใช่แค่เรื่องคาวๆเฉพาะผู้หญิงในกระแสข่าวที่ถูกเสนอเฉพาะความมีสวยเซ็กซี่เท่านั้น ซึ่งมีตัวอย่างที่น่าสนใจดังนี้ คือ รายการโหม่งเช้าชาวหญิง (ออกอากาศวันจันทร์-ศุกร์ เวลา



07.00น. ทางไอทีวี) ซึ่งผู้ผลิตรายการ คุณวรรณ สุทธิศิริกุล ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับทิศทางของรายการผู้หญิงในปัจจุบันได้อย่างน่าสนใจว่า “หัวใจหลักรายการเรา คือประเด็นข่าวเกี่ยวกับผู้หญิง มุมมองผู้หญิงต่อเรื่องต่างๆรอบตัว อาทิกรณีผู้หญิงถูกข่มขืน ผู้หญิงต่อสู้ชีวิต ซึ่งเราจะเชิญผู้หญิงทุกวงการ บางครั้งเราเชิญผู้หญิงที่ไม่ใช่กลุ่มคนดังออกรายการ อาจมีปัญหาคือไม่ค่อยกล้าพูดบ้าง ไม่อยากแสดงความเห็นบ้าง ค่อนข้างเหนียมอาย” เธอไม่ต้องการให้รายการผู้หญิงเป็นรายการที่ไม่มีสาระ และมองแค่ความสวยงาม แต่ต้องการให้ความสำคัญกับบทบาทผู้หญิงมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงวิกฤตเศรษฐกิจเช่นนี้ บทบาทผู้หญิงต้องต่อสู้ชีวิตทั้งงานทั้งนอกและในบ้าน ไม่ต้องการเน้นว่าต้องเป็นผู้หญิงไฮโซหรือคนมีชื่อเสียง “เราเชื่อว่าหญิงและชายมีโอกาสแสดงทัศนะความคิดเท่ากัน” อย่างไรก็ตามถ้าสังเกตเวลาออกอากาศคือ 7 โมงเช้า ก็จะได้เห็นว่ารายการผู้หญิงที่เป็นสื่อเพื่อพัฒนาสตรีจริงๆนั้นยังไม่ได้เวลาไพรม์ไทม์ เช่นนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายของรายการเป็นแม่บ้าน แต่ถ้าคิดว่าจะให้เฉพาะกลุ่มแม่บ้านได้ทราบนั้นคงยังไม่พอ เรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องให้ผู้ชายได้รับรู้ด้วย นอกจากนี้ผู้ผลิตรายการผู้หญิง 2000 ปีญญาต นิลสุข ยังได้กล่าวเพิ่มเติมได้อย่างน่าสนใจว่า “ประโยคที่มักจะพูดกันติดปากว่า ผู้หญิงก็เป็นอย่างนี้ ไม่ควรพูดแล้ว บางเรื่องผู้หญิงเสียเปรียบผู้ชาย บางเรื่องผู้หญิงอาจไม่มีข้อมูลพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็น ผู้หญิงอาจดีกว่าชายในแง่การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการตัดสินใจในเหตุการณ์ฉุกเฉิน ผู้หญิงตัดสินใจไม่ฉับพลัน แต่ในแง่ความอดทนแล้วผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย” และเสริมว่ารายการผู้หญิงควรเสนอเรื่องกฎหมายพื้นฐาน เช่นกฎหมายการหย่าร้าง สิทธิมนุษยชน ความรู้ที่สามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ ท้ายสุดของบทความเรื่องแนวโน้มรายการผู้หญิง ได้สรุปไว้อย่างชัดเจนว่า “บทบาทผู้หญิงในสื่อทีวี ต่างพยายามผลักดันให้เห็นว่า รายการผู้หญิงไม่ควรสวยแต่เปลือกนอก ควรเข้าถึงปัญหาผู้หญิงในสังคมบ้าง” ซึ่งถ้าหากผู้ผลิตรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ทางโทรทัศน์มีโอกาสที่จะนำข้อแนะนำดังกล่าวข้างต้นไปปรับใช้ในรายการได้จริง ก็จะทำให้รายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ในประเทศไทยเป็นอีกสื่อหนึ่งที่นอกจากจะสร้างความบันเทิงแล้ว ยังจะช่วยสนับสนุนความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงชายให้มีเกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

ถึงแม้ว่ารายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสตรีในทางบวก แต่ก็ยังเห็นข้อบกพร่องในหลายๆเรื่องดังที่นำเสนอไปแล้ว ในปัจจุบันผู้หญิงที่อยู่ในวงการสื่อสารมวลชนก็มีจำนวนมากขึ้น ฉะนั้นแนวทางการนำเสนอประเด็นและปัญหาหญิงชายเป็นสิ่งที่ผู้หญิงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ได้มากที่สุด ส่วนเรื่องแหล่งข้อมูลนั้นต้องสร้างเครือข่ายระหว่างสื่อมวลชนกับกลุ่มองค์กรที่ทำงานด้านสตรี เช่น มูลนิธิเพื่อนหญิง หรือบ้านพักฉุกเฉิน แต่ที่สำคัญที่สุดควรมีการพัฒนาแนวการนำเสนอรายการที่เป็นแบบเผชิญหน้ากับปัญหาสตรีมิใช่หลีกเลี่ยงอยู่อย่างปัจจุบัน

ในรายงานผลการวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของสตรี” ของกาญจนา แก้วเทพ ได้กล่าวถึงวิธีการใช้รายการโทรทัศน์ให้เป็นประโยชน์ต่อสตรีที่สามารถทำได้ในปัจจุบัน กล่าวคือ ควรจะหยิบยกเอาปัญหาครอบครัวมาเสนอในโทรทัศน์บ้าง แต่นักโทรทัศน์ต้องใช้ความระมัดระวังในการเล่นประเด็นเรื่องเป็นอย่างมาก เนื่องจากเนื้อหาดังกล่าวมักจะเป็นคาบสองคม ต้องมีการพัฒนาบุคลากรที่จัดรายการ รวมทั้งต้องทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสถานี ผู้สนับสนุนรายการ และทีมงานให้กระจ่างถึงบทบาทที่รายการโทรทัศน์พึงกระทำต่อสังคม

### ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล และการลงรหัสสิ้นเกินไป
2. เวลาในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัย และผู้ร่วมลงรหัสไม่ตรงกัน
3. ปริมาณรายการที่ทำการศึกษามีจำนวนน้อย

### ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ประเด็นเรื่องบทบาททางเพศของผู้ชม หรือผู้รับสารเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ว่าตรงกันมากน้อยเพียงใด
2. ควรจะศึกษาโฆษณาชิ้นช่วงรายการทอล์คโชว์ หรือวาไรตี้โชว์ที่ทำการวิจัยไปพร้อมๆกัน เนื่องจากโฆษณาทางโทรทัศน์ในปัจจุบันสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้มากพอๆกับรายการ และน่าจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องบทบาททางเพศของผู้ชมรายการ
3. ควรศึกษาผลกระทบของรายการที่ออกอากาศก่อนหน้ารายการทอล์คโชว์ และวาไรตี้โชว์ที่ต้องการรับรู้เรื่องบทบาททางเพศของผู้ชมรายการ

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย